
Llinatges Torroellencs

La casa de Llabià

A petició d'uns amics de Torroella, dedicaré la meua col·laboració d'aquest any al Llibre de la Festa Major, al llinatge de Llabià, sens dubte un dels més importants de Torroella.

En el Llibre de la Festa Major de l'any 1950, hi vaig publicar un treball titulat: «La casa de Llabià en Torroella de Montgrí»; però d'això ara fa trenta anys; ja són pocs els qui conserven el Llibre d'aquell any, el record del qual s'ha esvaït quasi per complet. Així doncs, em cal tornar a parlar d'aquell llinatge, però el treball d'aquest any no serà pas una senzilla traducció al català de l'anterior; hi puc afegir, sortosament, dades que aleshores encara no coneixia; però, naturalment, aquell article m'ha servit molt per a la redacció del present treball.

La família de Llabià. - El topònim. — Aquesta família, sens dubte la més noble entre totes les que en temps passats habitaren a Torroella, després de la dels seus senyors amb els quals, com veurem, estaven emparentats, tingué el seu origen en el petit poblet de Llabià (en català actual correctament escrit Llevià), però per al llinatge continuaré usant la forma Llabià, que és tal com apareix en la història.

Aquest llogarret és avui un agregat al municipi de Fontanilles; situat en un petit pujol a uns dos quilòmetres al Nord del cap del seu municipi, dit poble de Fontanilles, que dista de La Bisbal, el cap de partit, uns 8 quilòmetres. No queda pas molt lluny de Torroella i és ben a prop de Gualta. Hi afronta per la part de Llevant. A Ponent hi té Ullastret i Serra a Tramuntana.

Respecte del topònim d'aquest llogarret, colleccionem les formes següents: Libiano, any 1058 —restitució d'aquesta església per la comtessa Ernessendis al bisbe de Girona. 1182: Sancti Romano de Libiano—. La seva església és confirma-

da a la dotació de la canònica de Santa Maria d'Ullà. 1316: Redempció del dret de bovatge pel comte d'Empúries a favor del lloc i parròquia de «Sancti Romano de Liviano». 1362: Par. «Sancti Romano de Llaviano» - Ardiaconat i comtat d'Empúries, segons el Trasllat del Llibre Verd. En el Diccionari Català-valencià i balear d'Alcover-Moll el topònim apareix com a Llavià. En canvi en el Diccionari Nomenclàtor de l'any 1964 el nom és escrit Llevià. Ph. Lazérme, en la seva magnífica obra, en tres volums, «Noblesa catalana», escriu sempre «Labià» i en l'única lauda sepulcral que ha arribat fins a nosaltres i que havia pertangut a un membre de la noble casa, hi és escrit «Labiano» que en català naturalment ens donaria Llabià» (nota 1).

Tot fa suposar que el llinatge que estudiem era originari de dit lloc del que va prendre el nom, segurament perquè eren senyors del mateix. No crec però que es tractés de cap castell «termenat» o sigui amb terme jurisdiccional del mateix. Solament els senyors dels castells «termenats» tenien la categoria de barons i exercien jurisdicció en el terme de llurs senyorijs o baronies; els simples cavallers, en canvi, residien quasi sempre en cases fortificades anomenades en els vells documents «domus», «fortia», «stadium» i encara amb altres noms, sense que sigui possible posar en clar les diferències que hi pogués haver entre aquestes residències senyorials, que per raó de les seves fortificacions també algunes vegades eren anomenades «castells», però no s'hi afegia mai la qualificació de «termenats». Els senyors de tals habitatges acostumaven a tenir el domini senyorial del terreny que els voltava, ja fos tot el terme, ja solament part d'ell. Al senyor li corresponia únicament la jurisdicció i els drets derivats de la propietat de la terra; però res més. Tal crec que fou la família de Llabià des del seu origen. Ja des de temps molt reculats la trobem relacionada amb Torroella de Montgrí, de manera que sense exagerar es pot considerar un llinatge torroellenc.

Llevià va formar part sempre de la baronia de Torroella juntament amb Ullà. Gualta i Fontanilles.

Madoz, en el seu cèlebre «Diccionario Geografico» diu que en l'illa de Mallorca, en el terme municipal de la vila d'Alaró i partit judicial d'Inca, hi ha una finca rústica que porta el nom de «Son Llabià». Això fa pensar que segurament hi hagué una branca de la família Llabià establerta a l'illa de Mallorca.

També diu que l'església parroquial del poblet de Llevià o Llevià (així ho escriu) del bisbat i província de Girona està dedicada a Sant Romà; cosa que certament ja trobem des del seu remot origen.

(1) V. P. Alsius i Torrent i C. Pujol i Camps: «Nomenclátor Geográfico-Histórico de la Provincia de Gerona». (Certamen de la Asociación Literaria de Gerona. Año 1892, página 161). «Els Castells Catalans» (Rafael Dalmau, editor, Barcelona), vol. II, pàgs. 790-795. En la nota 5 d'aquesta pàgina, esmenta el molt interessant treball de Jaume Massó i Torrents, «Torroella de Montgrí», publicat en el Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, núm. 289, pàg. 28, Barcelona, febrer de 1918. Philippe Lazérme: «Noblesa Catalana», vol. II, pàg. 314 i vol. III, pàg. 370.

El poble de Llavà, lloc de procedència
de la família del mateix nom.

FOTOGRAFIA: J. CASADELLÀ

Notes genealògiques. — El llinatge que tingué el seu origen en el lloc de Llevià, suposo que va formar-se, com altres tants llinatges de cavallers catalans, en la segona meitat del segle XII, que és quan comencen a usar-se els cognoms procedents d'antics feudes i senyorijs; però fins ara, cap personatge d'aquest casal, ens és conegut fins arribar ja al segle XIII. Així a l'any 1229, B. de Libiano (segurament Bernat, nom freqüent en aquest llinatge) va prestar homenatge i jurament de fidelitat al bisbe de Girona, per una casa que habitava a La Bisbal, amb el seu clos i coromina i per la meitat del delme de Rupjà. Sens dubte és el mateix B. de Libiano, la signatura del qual es troba en un document del 26 de juny de l'any anterior, 1228, transcrit en l'anomenat «Cartoral de Carlemany», que es conserva a l'Arxiu Episcopal de Girona. Firmen també en aquest document el cavaller Guillem de Torroella, B. de Torroella i altres. Són els primers documents coneguts on apareix una persona d'aquest llinatge.

Pere de Llibià va firmar com a testimoni en una escriptura de confirmació d'una venda atorgada per Bernat de Santa Eugènia, senyor de Torroella de Montgrí a l'any 1250; prova que ja aleshores els Llibià figuraven al costat dels nobilíssims senyors de Torroella, dels quals segurament eren feudataris.

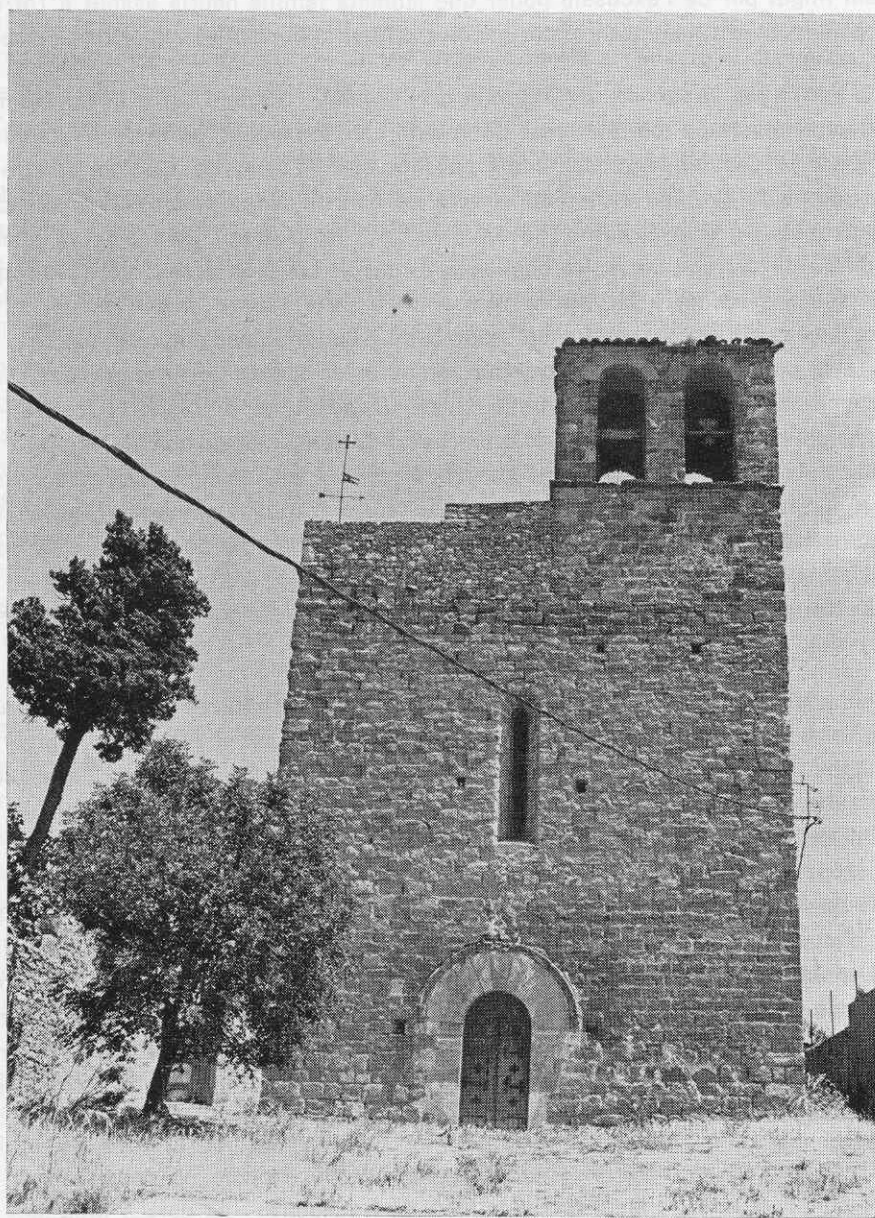
Quan la conquesta de Menorca, pel rei Alfons III (II entre els comtes de Barcelona) anomenat «el Liberal», preparada des de l'any 1286 i que va acabar amb la conquesta de l'illa de Menorca, a l'any 1287, en Ramon Muntaner, en la seva famosa «Crònica» diu textualment: «lo senyor rei... jaquí procurador en la illa En Pere de Llibià, un honrat ciutadà de València, e donà-li tot poder que pogués tota la illa donar a pobladors, e que de bona gent poblàs la illa. E així ho feu segurament, que així es poblada la illa de Menorca de bona gent de catalans con nengun lloc pot ésser bé poblat». Afegeix encara que «con lo senyor rei hac ordonats en la illa tots los oficials, e hac ordonada la població de qué fos cap e capità lo dit Pere de Llibià que era molt prohom e molt savi», el rei se'n va anar de Menorca cap a Mallorca (nota 2).

F. Soldevila en un comentari a aquest capítol CLXXII de la Crònica de Muntaner diu que aquest pot senyalar aquí altre territori poblat per catalans. En quant a Pere de Llibià és un personatge que ja apareix altament plaçat al regnat de Pere el Gran, al començament, ja que ell i Guillem de Marsella reben del rei l'encàrrec de fer i administrar un estol i el primer ha de substituir si cal al segon en el càrrec «d'admirall del fet de la mar» (n. 3).

No tinc el més petit dubte que aquest il·lustre ciutadà de València pertanyia al llinatge que estem estudiant. Tot fa pensar que persones del mateix prengueren part en la conquesta de València i una branca d'aquesta família allà s'hi va establir.

(2) V. «Les Quatre Grans Cròniques». Pròleg i notes de Ferran Soldevila. Editorial «Selecta», Barcelona, 1971, pàgs. 821-822

(3) Ob. cit. nota anterior, —docs. de 27 octubre 1276 i 5 agost 1277—, nota 4 al capítol CLXXII, de Muntaner.

ESGLÉSIA DE LLAVÀ

Quan la vila i baronia de Torroella van passar al domini reial, els Llabià gaudiren de gran influència i van actuar ben sovint com a procuradors reials, en els segles XIII i XIV, si bé els alternaren amb altres famílies, com si els reis haguessin tingut por de l'excessiu poder que aquesta família hauria assolit a Torroella si constantment haguessin estat gaudint de tan importants i honorífics càrrecs.

En l'any 1285 es va ordenar a Bernat de «Liviano», Guillem Torró i Pere Nuguet que responguessin de tots els drets de la batllia de Torroella i de les seves salines a Gilabert de Cruïlles. Aquest mateix cavaller el 8 de juny de 1293 va vendre al noble Bernat de Cruïlles el domini directe de determinades possessions situades a la parròquia de Sant Sadurní (de Salelles?). El rei d'Aragó, Jaume II, va honrar amb diferents càrrecs de molta confiança al susdit cavaller Bernat de Llabià, que era el seu procurador a la vila de Torroella i a l'any 1294 li va encarregar la direcció i execució de les obres del castell de Montgrí, cosa importantíssima. És aquesta la primera vegada que trobem esmentat el castell de Montgrí, que l'historiador Francesc de Bofarull anomena, equivocadament, de Santa Caterina, en unes notes històriques que sobre la vila de Torroella i el castell de Montgrí va publicar a la «Revista de Girona». Les obres del castell devien haver progressat molt a l'any 1297, doncs el sobirà el 19 de febrer d'aquest any encarrega al mateix Bernat de Llabià la custòdia del castell, amb l'obligació de tenir-hi a la seva disposició deu homes d'armes, una bèstia de càrrega i dos mastins. Ignorem el nom de l'arquitecte que planejà les obres del castell que, com sabem, no va ésser acabat mai.

Per absència de Bernat de Llabià, a qui el rei atorgà altres càrrecs de preferència, el 8 de juliol de l'any 1301 s'encarregà de dit castell el noble Dalmau de Castellnou. Consta en un document datat a Barcelona el 4 de maig de l'any 1305, que aleshores «Bernat de Llibià» era Batlle General del Reialme de València. Ignoro si és el mateix que trobem dirigint les obres del castell de Torroella o un seu parent i homònim. El 12 de desembre de 1307, el mateix Bernat va retre el castell de Peñíscola on s'havien refugiat els cavallers del Temple, quan la dissolució d'aquesta orde religiós-militar. Ignorem si és aquest mateix el cavaller d'igual nom que el 6 de juliol del 1313 va prestar homenatge al bisbe de Girona per raó de la meitat dels delmes de la parròquia de Sant Vicenç de Rupià. Consta que era de La Bisbal; el document és transcrit a l'anomenat «Cartoral de Carlemany», de l'Arxiu Episcopal de Girona. En un document anterior ja hem trobat esmentats aquests delmes.

El 27 d'agost de 1312, el sobirà, des de Girona expedia un document en el que hi constava que Dalmau de Castellnou es traslladava «ad partes Murciae» al servei de la infanta D.ª Constança. Segurament aleshores degué cessar en el càrrec de procurador de la baronia de Torroella i d'encarregat del castell de Montgrí, però possiblement va ésser substituït per un fill seu, el qual a l'any 1327 el va traspassar a Pere de Llabià, fill de Bernat, que anteriorment l'havia tingut. El rei va aprovar aquest traspàs autoritzant Pere per a poder transmetre als seus hereus la guàrdia i custòdia del castell de Montgrí, fins en el cas de que es tractés

d'alguna de les seves filles, sempre que l'hereva es casés, amb el permís reial, amb un cavaller fidel a la Corona.

Altre Pere de Llabià, segurament fill i hereu de l'anterior, va prestar homenatge al rei per la guarda del castell de Montgrí a l'any 1333. Aquest cavaller va estar casat amb Brunisenda de Senesterra. Va morir a l'any 1336. És quasi segur que pertany a aquest cavaller una sepultura, fragments de la qual van ésser trobats a l'església de Torroella, davant de l'altar dedicat al Sagrat Cor de Jesús, amb motiu d'unes obres fetes a l'any 1949. Portats a Girona i classificats amb el número 312, del Museu Diocesà, instal·lat aleshores a Casa Carles, el M. Iltre. Sr. Dr. Jaume Marquès, Canonge-Arxiver de la Catedral i Conservador del Museu, va facilitar-me la inscripció, que constava d'aquests fragments. Diu així: «H(ic) JACET VENERABILIS D(ominus) DE LABIANO MILES Q(ui) OBIIT IN DIE NATIVITATIS BEATE VIRGINIS ANNO D(omi)NI M° CCC°XXX°VI°». En la meua opinió, hi manca el nom propi d'aquest cavaller; després de les paraules: VENERABILIS D. i abans del cognom LABIANO, hi devia haver el nom propi, segurament indicat solament per la seva inicial. La traducció exacta d'aquesta inscripció sepulcral és així: «Ací jau el venerable senyor P (?) de Llabià, cavaller, qui va morir el dia de la Nativitat de la Santa Verge - Any 1336». No tinc cap dubte que pertanyia, com ja ho vaig explicar en el meu article del Llibre de l'any 1950, al cavaller Pere de Llabià, que va morir precisament pel setembre de l'any 1336, com ho prova el document en el que hi consta que la seva muller Brunisenda de Senesterra va prestar homenatge al rei en nom del seu fill, Ramon de Llabià, un dia de dits mes i any.

És cert però que Bofarull esmenta un altre document del mes de gener del 1336 que conté l'homenatge prestat al rei per la custòdia de dit castell, fet i firmat per Ramon de Senesterra, germà de Brunisenda i procurador seu. Possiblement l'any és equivocat. Pot tractar-se del 1337. També hi podria haver la possibilitat que pel mes de gener d'aquell any ja hagués estat molt malalt Pere de Llabià i el seu cunyat hagués fet aquest homenatge com a procurador de la germana; però crec més probable l'any equivocat. Aquest Ramon de Senesterra és segurament el cavaller que estigué casat amb N'Alassen (=Elissendis ?) de Caramany; va morir a Barcelona a l'any 1349 i és enterrat a l'antiga Col·legiata de Santa Maria d'Ullà, tal com consta en la làpida sepulcral conservada encara quan jo vaig escriure l'anterior article (any 1950) a l'actual parròquia d'Ullà. Fou fill de Bernat Senesterra de Santa Eugènia i per tant, sens dubte, emparentat amb la família dels antics senyors de Torroella de Montgrí (n. 4). Abans de continuar amb la genealogia dels senyors de Llabià, parlaré d'un membre d'aquest llinatge relacionat amb l'illa de Sardenya.

En l'any 1321, el rei Jaume II d'Aragó, al cap de 25 anys d'haver-li estat conferit pel Papa Bonifaci VIII la investidura de Sardenya, va decidir-se a emprendre la

[4] V. Francesc de Bofarull: «Notas Históricas sobre Torroella de Montgrí» (a *Revista de Gerona*, 1890, pàgs. 161 i sgts., 193 i sgts., 247 i sgts.), el treball ja esmentat de J. Massó i Torrents (n 1.º) i «Els Castells Catalans», vol. II. pàgs. 659, 783 i sgts., 801, 804 i 835.

seva conquesta. Pel maig del 1322 surt de Port-Fangós la gran esquadra catalano-aragonesa per a la conquesta de l'illa. És manada per l'infant Alfons (el futur Alfons el Benigne, IV entre els reis d'Aragó d'aquest nom i III entre els comtes de Barcelona). El rei Jaume II en donar al seu fill la bandera reial va pronunciar un cèlebre discurs que acabà amb aquesta afirmació: que tingués present l'infant, que per la gràcia de Déu «la nostra bandera reial jamés fou vençuda ni desbaratada».

Ramon Muntaner, en el capítol CCLXXIX de la seva Crònica, diu que després de pacificada l'illa de Sardenya, pel juliol del 1324, l'infant Alfons hi «deixà tresorers de l'illa l'honorat En Pere de Llibià, cavaller i N'Arnau de Caça, ciutadà de Mallorca». F. Soldevila, en comentar aquest passatge de Muntaner, fa notar que no sembla que aquest Pere de Llibià pugui ésser el mateix que ja figurava en el regnat de Pere el Gran a l'any 1276. Hi afegeixo que mentre del primer diu que era ciutadà de València, d'aquest darrer diu que era cavaller, sense esmentar la seva procedència. Sens dubte es tracta de dos personatges diferents; però evidentment emparentats entre ells i sens dubte pertanyents a la família empordanesa dels Llibià. No crec que aleshores n'hi hagués cap altra del mateix cognom. Potser es tracta de Pere de Llibià, fill de Bernat, en el que tanta confiança havia tingut el rei Jaume II (n. 5).

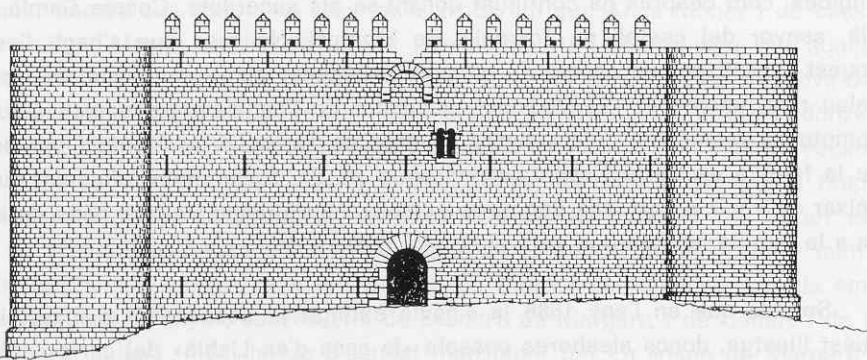
Com ja hem vist, Ramon de Llibià, fill de Pere de Llibià i Brunisenda de Senesterra, era menor encara a l'any 1336, doncs la seva mare va prestar homenatge al rei en nom del seu fill. No he trobat cap altra dada d'aquest personatge; possiblement era fill seu en Pere de Llibià, donzell, que a l'any 1387 actuava com a procurador reial de la vila de Torroella. Ho era encara a l'any 1401. A l'any 1413, el seu fill i hereu universal Ramon de Llibià, va prestar homenatge per mitjà del seu procurador Bernat Sureda, al rei Ferran I d'Aragó (anomenat d'Antequera) per la guarda del castell de Montgrí. El sobirà, tot seguit li atorgà la investidura i el va nomenar el seu Procurador en la vila i baronia de Torroella de Montgrí. La casa de Llibià continuava tenint posició preeminent a Torroella de Montgrí (n. 6).

En l'any 1458 va casar-se Violant de Llibià, filla de Bernat de Llibià, amb el cavaller Pere Torroella o de Torroella, anomenat així, evidentment, perquè hagués nascut a Torroella o fos descendent d'un llinatge d'aquest nom. Notícies sobre la personalitat de Pere de Torroella apareixen en la «Història de la Literatura Catalana», de Martí de Riquer (n. 7). Fou consiliari i majordom del rei Joan II; va estar amb ell a Navarra (hi al·ludeix un privilegi reial de l'any 1458); protegí la

(5) V. «Les Quatre Grans Cròniques» (ja citada a la nota 2), pàg. 921. Ferran Soldevila: «Història de Catalunya», Barcelona, 1934, vol. I, pàg. 326, i J. Ernesto Martínez Ferran do: «Jaime I de Aragón y su vida familiar», vol. I, pàgs. 313 i 314.

(6) «Els Castells Catalans», vol. II, pàg. 793.

(7) V. Martí de Riquer: «Història de la Literatura Catalana», vol III, Barcelona, 1964, pàg. 185, i «Els Castells Catalans», vol. II, pàgs. 784 i 789. «Enciclopèdia Moderna Catalana», de J. Fiter: article, «Torroella-Pere».

Façana Sud del Castell de Montgrí

DIBUIX: FRANCESC BATLLE

persona de Joan II a Medina del Campo, quan Joan era rei de Navarra (28 de juny de 1441), exposant-se a tan greus perills que li mataren el cavall i fou fet presoner; va rescatar-se amb els seus béns propis. Fou ardit partidari de l'esmentat rei Joan II i distingit escriptor i poeta bilingüe, en castellà i català. Com a poeta català és un dels que figuren en l'anomenat «Cançoner de París». És autor de la «Resposta feta per Mossèn Torroella a Rocabertí». Segurament com ja veurem més endavant, molts béns de la casa de Llabià van passar al llinatge de Biure i després a la de Vilarig, com a conseqüència del susdit enllaç.

En l'any 1493 posseïa els béns de la casa de Llabià a Torroella de Montgrí, Ramon de Llabià, segons consta en una capbreuació feta a favor seu el dia 17 de febrer de l'any esmentat.

En el «cens de fogatges» de la vila de Torroella de Montgrí, de l'any 1515, que es troba a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, entre els pocs «militars» (o sigui cavallers, aleshores residents a Torroella, en total vuit famílies) hi consta m^o = «mos sèn», tractament que aleshores es donava als cavallers i membres de famílies distingides, com després ha continuat donant-se als sacerdots, Cosme Damià de Llabià, senyor del castell de Torroella de Montgrí. No crec que s'hagi d'entendre aquest castell pel de Montgrí —sempre anomenat així— sinó que es tracta del palau reial anomenat «El Mirador», al costat de l'església parroquial, actualment sumptuosa residència dels senyors Comtes de Torroella de Montgrí per herència de la família de Carles, avantpassats seus (n. 8). Segurament els reis, quan van deixar de venir a Torroella degueren establir l'antic palau i altres béns de la corona a la família, encara que sota el domini directe de la casa reial.

Sembla que en l'any 1586 ja s'havia extingit la descendència masculina d'aquest llinatge, doncs aleshores posseïa «la casa d'en Llabià» del carrer dels Bous de Torroella (ja en parlaré després d'aquesta casa) la muller (no diu el document d'on procedeix aquesta notícia, el nom ni els cognoms d'aquesta dama) de l'il·lustre Joan de Biure, donzell de la vila de Sant Pere Pescador.

Així doncs, Cosme Damià de Llabià que vivia a Torroella a l'any 1515, és el darrer baró d'aquesta família del que tinc notícia; possiblement n'hi han d'altres, però en les meves investigacions, fins avui no n'he trobat cap més. Abans de continuar amb la descendència per línia femenina d'aquest llinatge, faré una petita indicació sobre l'heràldica del mateix.

En el Nobiliari General Català, de Fèlix Domènech i Roura, hi trobo descrits els següents escuts: Llabià, de l'Empordà, d'atzur (camp blau) un griu rampant, d'or, armat de güella (bec i ungles de color vermell). I amb el nom Llabià; d'or, una àguila bicéfala, de sabba (o sigui àguila de dos caps, de color negre). Finalment

(8) V. Joan Pericot: «Torroellencs del segle XVI.è». *Llibre de la Festa Major de l'any 1964*.

amb el nom de Libià porta un escut d'atzur un cap de lleó, d'or (n. 9). Per tant no ens és possible saber del cert quines eren les armes que usaven els Llabià establerts a Torroella.

Descendència de la casa de Llabià per línia femenina. — Extingida la descendència masculina del llinatge de Llabià, trobem que el seu patrimoni va passar per herència a dues famílies de les que ara parlaré. Com ja he indicat, a l'any 1586 posseïa la casa dita «d'en Llabià» o «Llabiana» del carrer dels Bous de Torroella de Montgrí, la muller de l'il·lustre Joan de Biure, donzell de Sant Pere Pescador. No esmenta el document el nom ni el cognom d'aquesta dama (n. 10). Ara bé, investigacions posteriors m'han permès posar en clar el nom d'aquesta senyora. Era Na Jerònima de Vilanova-Caramany i Desvern, filla d'En Galceran-Josep de Vilanova i de Caramany, senyor del castell d'Estanyol i de la seva primera muller Na Jerònima Desvern i Moner (capítols matrimonials del 2 setembre del 1557, notari de Girona, Joan Benet i Pasqual). Na Jerònima era filla del magnífic Jeroni Desvern i Margarit, donzell, i de la seva muller Anna Moner i de Llabià (havien firmat capítols matrimonials el 5 de juliol del 1531, notari de Girona, Joan Guilana). Si volem anar encara una generació més enllà, trobarem que Anna Moner i de Llabià era filla de Ponç Moner, donzell de Girona, i de Violant de Llabià, o sigui que aquesta senyora, filla de la casa de Llabià, era besàvia de Na Jerònima de Vilanova-Caramany i Desvern, casada en primeres núpcies amb l'il·lustre Joan de Biure, donzell de la vila de Sant Pere Pescador. Posteriorment va casar-se per segona vegada amb Leandre de Margarit i de Gallart, donzell, senyor de Castell d'Empordà (capítols matrimonials signats el dia 27 de novembre de 1591 davant del notari del castell de Montpalau-Arenys de Mar, Antoni Joan Homs). Filla del primer matrimoni de Jerònima i hereva seva fou Beatriu de Biure i de Vilanova, casada amb Felip de Margarit i Sunyer, donzell (fill de Leandre de Margarit i de Gallart i de la seva primera muller). Fill i hereu d'aquest matrimoni fou En Josep de Margarit i de Biure, primer marquès d'Aguilar, nascut a l'any 1602; un dels més cèlebres capítols de la guerra de separació de Catalunya, a l'any 1640 i ardent partidari de la sobirania del rei de França. És en virtut de l'enllaç dels seus pares que una bona part dels béns de la casa de Llabià, de Torroella, van passar de la casa de

(9) A. i A. García Caraffa, en l'obra «El solar catalán, valenciano y balear», porten i descriuen els mateixos escuts. Jo crec que tots aquests diferents llinatges no són altra cosa que branques d'un mateix i que la diferència dels escuts procedeix de que quan van redactar-se els tractats d'Heràldica, dels que els autors moderns els han tret, van redactar-se en el segle XVII i algun posteriorment, quan ja feia temps que el llinatge de Llabià en la seva línia baronívola estava extingit; per tant hi ha molta confusió. L'escut del griu és segur que pertanyia a Francesc d'Armengol i de Cervelló, que cap a la meitat del segle XV era casat amb l'hereva de la casa de Caramany. Després, amb els mateixos colors i exactament igual, el trobem atribuït als Llabià.

(10) V. els meus treballs dedicats a la Torre Ponsa i a la casa Pastors, del carrer Major (Llibres de la Festa Major de Torroella de Montgrí, anys 1972 i 1976). Alguns dels documents esmentats procedeixen de l'arxiu familiar de la meua casa de Torroella de Montgrí.

Biure a la de Margarit (n. 11). En la capbreuació d'una casa situada al carrer de l'Hospital de la vila de Torroella de Montgrí l'any 1648 a favor d'En Josep de Biure i de Margarit (noti's que l'ordre dels cognoms aquí és invertit), senyor del castell i terme d'Aguilar (bisbat de Solsona), Conseller de S.M. el rei de França i el seu Governador en el Principat de Catalunya, hi consta que dita casa i altres béns que tenia a Torroella els tenia com hereu i successor de Ramon de Llabià, donzell, domiciliat a la vila de Torroella de Montgrí, a favor del qual foren capbreuats aquests béns el 17 de febrer de 1493.

Una vegada acabada la guerra i reintegrat el principat de Catalunya a la corona d'Espanya, amb la dolorosa pèrdua del comtat del Rosselló i del de Cerdanya en part, Josep de Margarit va traslladar la seva residència al reialme veí. Això sens dubte va contribuir a que aquesta família es desentengués del seu patrimoni, a Torroella, que, com veurem, va ésser venut abans d'acabar el segle XVII.

Però no tot el patrimoni que havia estat dels Llabià pertanyia a la família Margarit i de Biure. Qui estava en possessió del restant? Ara en parlarem. Entre els «militars» que en l'any 1515 estaven domiciliats a Torroella, hi figura també mossèn Guillem de Biure «àlies» de Sant Climent, senyor de Sant Jordi. Aquest senyoriu, que havia pertangut a l'orde de Sant Joan de Jerusalem, fou adquirit pel seu avantpassat, Andreu de Biure, a l'any 1346 prèvia la confirmació del Papa. Així va formar-se la branca dels senyors de Sant Jordi, de la casa de Biure. Un descendent de l'esmentat Guillem, Andreu de Biure i de Sant Climent, va capbreuar la dècima de Sant Jordi a favor del bisbe de Girona el 30 d'abril del 1579. Va casar-se amb la senyora Diana, de la casa dels Torroelles de Montgrí, diu el document del qual he tret aquestes dades. Si recordem que a l'any 1458 Violant, filla de Ramon de Llabià s'havia casat amb l'escriptor Pere de Torroella, cavaller, és molt comprensible que aquesta Diana de Torroella estigués en possessió de part del patrimoni de la casa de Llabià. Una qüestió se'ns presenta. Trobem una Violant de Llabià casada amb Pere de Torroella i altra Violant de Llabià casada amb Ponç Moner, donzell. Totes dues són de la segona meitat del segle XV. Es tracta de la mateixa senyora, casada dues vegades, primerament amb P. de Torroella i després amb P. Moner?, o bé són dues persones diferents de la mateixa família, possiblement tia i neboda? Ho ignoro, però sí que estic convençut que fou per raó d'aquests enllaços que, en extingir-se la línia masculina dels Llabià, el patrimoni d'aquesta casa va anar a parar a dues branques de la família de Biure, la que estava domiciliada a Sant Pere Pescador, representada pel donzell Joan de Biure i la dels senyors de Sant Jordi, en la persona d'Andreu de Biure i de Sant Climent. Aquest, va morir sense haver fet testament, deixant del seu matrimoni amb Diana de Torroella una nena petita, Estefania; va succeir al seu pare; però va morir en edat encara pupillar. La seva mare Diana, la va succeir en els béns de la casa de Biure. La Cúria Reial de Girona li va confirmar i adjudicar la

(11) V. Ph. Lazerme: «Noblesa catalana», vol. II, pàg. 316 i segts., i vol III, pàg. 370. Diu que Josep de Margarit fou fill de Castelló d'Empúries; és una equivocació: era fill de Castell d'Empordà, senyoriu de la seva família.

possessió d'aquests béns en virtut de procés començat el 20 de maig i acabat el 25 de juny de l'any 1582.

Aquesta senyora va contraure segon matrimoni amb Don Francesc de Vilarig. No hi hagué descendència d'aquest matrimoni. Quan Diana va testar, el seu marit, veient que solament li deixava els seus béns durant la seva vida, li féu posar una clàusula, en virtut de la qual en pogués disposar a favor dels fills que pogués tenir. Els Biure presentaren demanda impugnant el testament per ésser fet contra la voluntat de la testadora i presentant un testament sacramental. El 25 d'agost de 1585 va dictar-se sentència contra Francesc de Vilarig anul·lant aquell testament. Però sigui el que sigui, el cas és que, a desgrat d'haver perdut tots els plets, va continuar en possessió de l'herència, ja fos perquè hagués pogut acreditar alguns crèdits sobre de la mateixa o per raó de privilegis militars d'usufructuar els béns de la muller o alguna qüestió relacionada amb el dot. El cert és que, com diem, tot i haver perdut tots els plets, continuà en possessió dels béns de la seva muller. Va casar-se per segona vegada i d'aquest matrimoni tingué tres filles: Isabel, Marianna i Jerònima. La primera, casada amb Don Francesc de La Nuça i de Montbuy, va heretar els béns de la casa de Vilarig; la segona, Marianna, casada amb Miquel d'Oms, obtingué el patrimoni de la casa de Biure; tant ella, com el seu pare van adoptar el cognom de Biure després del propi de Vilarig. Així és com els béns de la casa Biure, dels senyors de Sant Jordi i els procedents de l'antic llinatge de Llabià, passaren a aquesta senyora que en realitat no pertanyia a cap dels dos llinatges (n. 12). Ara, per acabar, solament falta una indicació sobre el destí dels béns que a Torroella de Montgrí formaven part d'aquest patrimoni.

Ja abans d'acabar el segle XVI, el dia 11 de setembre de 1586, el noble Don Francesc de Vilarig i de Biure va vendre «a carta de gràcia» aquella casa anomenada «la Casa Ponsa» amb un tros de terra contigua a la mateixa, situada al carrer dels Bous, de Torroella de Montgrí, a favor de Montserrat Alió, pagès de Torroella de Montgrí. La finca en son conjunt afrontava a l'Est amb les muralles de la vila, mitjançant camí; al Sud amb carrer públic (és l'anomenat actualment de Primitiu Artigas); a l'Oest amb el carrer dels Bous; i al Nord, amb la casa d'en Llabià, que aleshores posseïa la muller de l'Il·lustre Joan de Biure, donzell, domiciliat a la vila de Sant Pere Pescador. Tant aquesta casa com la Torre Ponsa que també fou venuda, uns anys després, no crec que procedissin de l'herència dels Llabià, sinó de la d'una branca de la casa Pons, una de les també molt distingides de Torroella. Ignoro quan i per quina raó van ajuntar-se aquests béns amb altres, que aquests sí procedien sense cap dubte del patrimoni de la família de Llabià (n. 13).

(12) *Dec a l'amabilitat del Dr. Jaume Marquès, Canonge de Girona i Arxiver de la Catedral, unes fotocòpies tretes d'un manuscrit que sobre el senyoriu de Sant Jordi es conserva a l'Arxiu Capitular de la Seu gironina. M'han permès seguir la genealogia dels senyors de Sant Jordi.*

(13) *V. Llibres Festa Major de Torroella de Montgrí: «Torre Ponsa» (1972) i «Ca-sa Pastors del Carrer Major» (1976).*

El 17 de juny del 1628 fou dictada en la Reial Audiència del Principat de Catalunya una sentència contra el noble senyor En Bonaventura de La Nuça, domiciliat a Girona i el magnífic Miquel d'Oms, domiciliat a Barcelona en concepte de tenidors i posseïdors dels béns, que foren de Francesc de Vilarig i de Biure i de les seves filles Elisabet (muller que fou del noble Francesc de La Nuça) i Marianna (muller de Miquel d'Oms), mares respectivament dels susdits Bonaventura de La Nuça i Miquel d'Oms, els quals foren condemnats a pagar determinada quantitat amb l'advertència que havent pagat un dels dos, l'altre fos alliberat; la condemna era extensiva a les costes del judici, que havien d'ésser de posterior tassació.

No va ésser fet efectiu el pagament; en conseqüència el 19 d'octubre d'aquell mateix any fou decretada l'execució de la sentència. Es van seguir els tràmits legals i així hom va procedir a la subhasta o encant de la Torre Ponsa, que aleshores pertanyia al susdit Miquel d'Oms i de Vilarig, i la finca amb tots els seus honors i possessions va ésser adjudicada el 6 d'abril de 1629 —pel preu de 320 lliures barceloneses— com a majors oferents, a Nicolau Sàbat, notari; Antoni Carbonell, fuster, i Josep Moret, pagès, cònsols aquell any de la vila de Torroella de Montgrí, que actuaven en nom i representació de la Universitat, o sia de la totalitat de veïns de la susdita vila, que així va passar a ésser propietària de l'esmentada Torre Ponsa, com vaig explicar detalladament en el meu treball «La Torre Ponsa», publicat en el llibre de la Festa Major de l'any 1972. I ara esmentaré els béns que amb tota certesa havien format el patrimoni de la família Llabià. Tots foren venuts en el transcurs del segle XVII.

Mort sense successió Miquel d'Oms «junior», o sigui el jove, per a distingir-lo del seu pare anomenat també Miquel, els béns passaren a la seva germana Marianna d'Oms i de Vilarig, casada amb Aleix de Sentmenat i de Requesens; morta també aquesta senyora, Aleix de Sentmenat estava en possessió dels béns de la casa de Biure, quan aquests, per raó d'uns antics deutes, foren posats a l'encant en l'any 1642. Demés de la baronia de Sant Jordi, que fou adjudicada el 30 d'agost de 1642 al Capítol de la Seu de Girona, pel preu de 18.120 lliures, hi havia una casa situada a Barcelona, al carrer «dels Sombrerers», la finca anomenada «La Devesa» del terme de Torroella de Montgrí; una casa al costat de l'església d'aquesta població (és l'antic castell-palau reial aleshores extraordinàriament decaïgut), una peça de terra plantada de vinya, també en el terme de Torroella i finalment una casa i una peça de terra situades a Santa Coloma de Gramenet. Va designar-se el dia 25 d'agost de 1642 per a portar a cap l'esmentada subhasta. «La Devesa» i la Casa (antic castell), situades junt a l'Església de Torroella, se les adjudicaren per 8.620 i 300 lliures, respectivament, els millors postors, que foren Miquel Alió i Martí, cònsol primer d'aquesta vila; Antoni Martí, mercader, i Francesc Metge, notari, síndics de la mateixa; obra-ven en representació del Municipi o Universitat (com aleshores hom deia) de la vila de Torroella. El mateix Antoni Martí va adquirir per a ell la vinya situada en terme de Torroella. Prescindeixo dels altres béns per no interessar particu-

Pati del Palau «El Mirador», residència
de la família Llabià.

FOTOGRAFIA: CATALÀ ROCA

l'argument a aquest treball. En vaig parlar extensament en el Llibre de la Festa Major de l'any 1951. Insinuava la possibilitat de que Aleix de Sentmenat i de Requesens hagués pertangut a la branca dels progenitors dels que foren després marquesos de Castell-dos-rius. Però no és així.

Respecte de la «Devesa», l'anomena «magnam possessionem» de terra, en part de conreu i en part erma, en part «boscosa» i part «arenal», coneguda per «la Devesa del senyor de Sant Jordi»; malauradament el document no ens dona les afrontacions ni l'extensió. En quant a l'antic palau reial, el descriu com «castell o casa amb un portal a la part exterior, obert a la via pública, amb les seves entrades i sortides, drets i pertinenècies, el qual afrontava, a Orient, «cum vallibus» (o sigui amb les valls o defenses) de la vila i en part amb el pati d'Antoni Planat (o Planas), baster; al Sud, amb «Carrària», o sigui camí públic o carrer, que va a la Porta de Mar (segurament una de les practicades a les Muralles); a Occident, amb un camí públic que porta a l'Església Major, i finalment al Nord o Tramuntana, «cum vico», és a dir, carrer o carreró, que va al Portal de Santa Caterina. Em fa la impressió que les afrontacions de les parts Est i Oest són equivocades; és a Orient que es troba el carrer que porta a l'Església, i a Ponent que hi havia les antigues muralles. A mi així m'ho sembla. D'aquesta forma el Municipi o Universitat de la Vila de Torroella va esdevenir propietària de l'antic Palau Reial i de la gran finca «La Devesa». Ara, solament ens falta esmentar les finques que procedents de la casa de Llabià passaren a formar part del patrimoni de la família Margarit i de Biure.

Josep de Margarit i de Biure, en acabar la guerra de separació de Catalunya, va poder fugir a Perpinyà, evitant així caure en poder del govern espanyol que havia posat preu al seu cap i que va decretar la confiscació del seu importantíssim patrimoni. En part li fou retornat després de la firma del Tractat dels Pirineus (1659) i sens dubte ho foren les seves possessions de Torroella. Josep de Margarit va morir a Durban (Aude) el 23 de juliol de l'any 1685. S'havia casat a l'any 1620 amb la seva cosina Na Maria de Biure i de Cardona (segons capítols matrimonials atorgats el 16 de juny de l'any esmentat, davant del notari de Barcelona, Antoni Joan Fita). Era filla aquesta senyora i hereva universal d'En Rafael-Joan de Biure i de Montserrat, baró d'Aguilar, senyor de Vallespinosa, Vallvert, Prenxens, etc., i de N'Agnès de Cardona i Sunyer.

El dia 5 de novembre de l'any 1696, el Procurador del M. Il·lustre senyor En Jaume de Margarit i de Biure, comte d'Aguilar, baró de Barenys i senyor del castell i terme de Sant Martí de Togués, en la província del Llenguadoc (reialme de França). (Era fill, no primogènit d'En Josep de Margarit i de Biure, marquès d'Aguilar), va vendre als pare i fill Josep Pagès i Garbí i Marià Pagès-Garbí i Alió, ambdós ciutadans honrats de Barcelona, veïns de Torroella de Montgrí (n. 14), la casa Lla-

(14) Josep Pagès i Garbí, era apotecari de Torroella. El seu fill Marià, va ésser fervorós partidari de l'Arxiduc Carles (Carles III), quan la guerra de Successió. Va assolir alta graduació a l'exèrcit de l'Arxiduc. En vaig parlar en el meu treball «La Casa de Llobregat» (Festa Major de 1978).

biana i la casa Roja, amb totes les heretats, béns i drets que a les mateixes corresponien. La casa Llabiana, venuda conjuntament amb la casa Roja, es trobava aleshores ja en estat ruïnós. Estaven situades en el carrer anomenat «dels Bous», amb la porta principal en dit carrer i altra en el carreró que anava del carrer dels Bous a la Muralla de la vila. En el seu conjunt, doncs, es trobaven una al costat de l'altra, afrontaven a l'Est, amb la Muralla; al Sud, amb l'esmentat carreró; a l'Oest, amb el carrer dels Bous, i al Nord, amb les cases d'Antoni Busquets, Joan Fonquerna (família que crec que encara la conserva) i N. Hostal.

El nom de la Casa Roja, venuda conjuntament amb la Casa Llabiana (o d'en Llabià), devia haver pertangut a una família cognominada Roig, que existia a Torroella a darrers del segle XVI i principis del XVII. Ignoro per quines raons els successors dels Llabià foren també propietaris de la Casa Roja. En vaig parlar en el meu treball sobre «La casa de Llabià», publicat en el Llibre de la Festa Major de l'any 1950. He d'advertir que no conserva cap vestigi del seu possible passat esplendor, ben al contrari del que s'esdevé amb moltes de les antigues cases senyorials del carrer Major.

En l'any 1697, en document firmat a Perpinyà, van confirmar la susdita venda els nobles En Joan de Margarit i de Biure, marquès d'Aguilar (fill primogènit d'En Josep de Margarit i de Biure, primer marquès d'Aguilar), En Josep de Margarit i de Cruïlles (n. 15), fill de l'anterior, i l'abans esmentat Jaume de Margarit i de Biure, comte d'Aguilar (germà d'En Joan). El preu de la venda de les cases, juntament amb les finques rústiques i altres drets que ara esmentaré, fou de 7.250 lliures de plata, equivalents a 14.500 lliures franceses. Davant del notari de Perpinyà, Carles Rovira, el dia 7 de gener de 1697. L'escriptura està legalitzada pels notaris de Perpinyà, Honorat Carrera i Francesc Coll.

Les finques rústiques de Torroella de Montgrí que formaven part de l'antic patrimoni de la casa de Llabià, venudes en aquest acte, foren les següents:

1.ª — Tota aquella era i corral que està extra-murs, anomenada «Era de Margarit» o «Llaviana», amb un quadró de terra que junt fa unes tres vessanes.

2.ª — Peça de terra cultiva, terme de Torroella, territori de l'Agulla, anomenada Camp del Bosc, d'extensió 100 vessanes, franques de dècima. (En el segle passat eren de l'anomenat «Mas Nou»).

3.ª — Altra peça cultiva, anomenada «Camp del Portal de Mar», d'extensió 25 vessanes (com l'anterior).

4.ª — Altra peça de terra cultiva, anomenada «La Tria», de 18 vessanes, (com les anteriors).

(15) En realitat el seu segon cognom era Negrell, que era el de la seva mare Na Rafaela; però havien d'usar en lloc preferent el de Cruïlles per una disposició testamentària d'un dels comtes de Montagut (de cognom Cruïlles de Santa Pau), familiar seu, que els féu hereus amb obligació d'usar el seu nom i armes.

5.ª — Altra peça de terra cultiva, anomenada «Camp de les Hortes», de 4 vessanes (no formava part de cap mas).

6.ª — Peça cultiva, anomenada «Marge gros», de 5 vessanes (com l'anterior).

7.ª — Altra peça de terra cultiva, anomenada «La Gruta», territori dit «Les Bo-landeres», de 9 vessanes (com les anteriors).

8.ª — Altra peça de terra cultiva, anomenada «Camp Blanch», de 8 vessanes (com les anteriors).

9.ª — Altra peça de terra cultiva, situada a la parròquia de Gualta, territori Jonquers, de 10 vessanes (Mas Sorrer, actualment propietat de la família Bataller).

10.ª — Altra peça de terra cultiva, parròquia de Gualta i territori Jonquers, de 8 vessanes (com l'anterior).

11.ª — Peça de terra cultiva, parròquia de Gualta, territori Jonquers, d'unes 20 vessanes (com les anteriors).

12.ª — Altra peça de terra cultiva, parròquia de Gualta i territori Jonquers, de 2 vessanes, poc més o menys. (Com les anteriors).

També van vendre el dret de lluir o quitar de les finques que tenien venudes «a carta de gràcia». I finalment, tots els drets feudals i fiscals, dominis, terços, laudemis i foriscapis, així com també tots els censos, tasques i fruits procedents d'emfiteusis i tots els drets que dits senyors tenien en el terme de Torroella.

És així com els descendents de l'antiquíssima casa de Llabià van trencar tota relació que haguessin tingut amb la vila de Torroella i, naturalment, el seu record va anar minvant fins al moment d'haver estat quasi enterament oblidats. Aquestes són les dades que m'ha estat possible aplegar de la família Llabià, tan important a l'edat mitjana.

PELAI NEGRE I PASTELL

de la Reial Acadèmia de la Història